

BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR

FATMA BİLDİK VE HASAN BİLDİK BAŞVURUSU

Başvuru Numarası	: 2014/14995
Karar Tarihi	: 19/9/2018
Başkan	: Burhan ÜSTÜN
Üyeler	: Serdar ÖZGÜLDÜR Serruh KALELİ Hasan Tahsin GÖKCAN Kadir ÖZKAYA
Raportör Yrd.	: Gizem Ceren DEMİR KOŞAR
Başvurucular	: 1. Fatma BİLDİK 2. Hasan BİLDİK
Vekili	: Av. Zeynal DEĞİRMENCİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, askerde meydana gelen ölüm olayına ilişkin kasten öldürme iddiasıyla ilgili ceza soruşturmasının etkili yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının; tam yargı davasının süre aşımından reddedilmesi nedeniyle ise adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/9/2014 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
5. 2016/4548 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının aralarında konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2014/14995 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2014/14995 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.
6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.
7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucuların yakını İ.B., Uşak Güre Jandarma Karakol Komutanlığında askerlik hizmetini ifa etmekte iken 8/10/2012 tarihinde saat 22.00'de, planlanmış olan günlük hizmet cetveli doğrultusunda Astsubay Çvş. Ö.D. ve Er Z.Y. ile birlikte devriye görevine çıkmıştır.

10. Devriye görevi sırasında İ.B.nin kendini devriye aracından attığından bahisle Uşak Devlet Hastanesine kaldırıldığı, beyin kanaması geçirmesi nedeniyle ameliyat edildiği, hastanedeki tedavisi devam ederken 15/10/2012 tarihinde hayatını kaybettiği anlaşılmaktadır.

11. Müteveffanın hastaneye götürülmesinin ardından düzenlenen adli muayene raporunda sol *zygomada* (elmacık kemiği), sol *temporal bölgede* (baş-yan bölge) ve *occipital bölgede* (baş-arka bölge) yaralanmalar tespit edilmiştir. Müteveffanın hastaneye getirildiğinde bilincinin uykuya meyilli olduğu, kendisiyle kooperasyon kurulamadığı anılan rapordan anlaşılmaktadır.

12. Uşak Güre Jandarma Karakol Komutanlığına dağıtım yapılmadan önceki birliği olan Jandarma Komando Eğitim Alay Komutanlığınca müteveffanın birkaç kez Manisa Asker Hastanesi Psikiyatri Polikliniğine sevk edildiği, müteveffaya *karışık anksiyete ve depresif bozukluk* ve *birden fazla ilaç ve diğer psikoaktif madde kullanımına bağlı zararlı kullanım* tanıları konularak psikiyatrik ilaç reçete edildiği, düzenli kontrol öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

A. Ceza Soruşturmasına İlişkin Süreç

13. 9/10/2012 tarihinde saat 03.05'te nöbetçi askerî savcının aranarak olaydan haberdar edilmesi üzerine İzmir Hava Eğitim Komutanlığı Askerî Savcılığınca olaya ilişkin soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda 9/10/2012 tarihinde saat 13.00 sıralarında Olay Yeri İnceleme ekipleri ve Askerî Savcılık tarafından olayın meydana geldiği minibüs tipi araçta, askerî birlikte, olay yerinde olay yeri incelemesi ve keşif yapılmıştır.

14. Yapılan keşif sırasında, olay günü aracın şoförü olarak görev yapan Er Z.Y., Astsubay Ö.D. ve Birlik Komutanı Üsteğmen E.Ç. araç başında hazır edilmiştir. Z.Y.nin olay sabahı saat 07.00 sıralarında Olay Yeri İnceleme ekibi henüz aracı incelemeye başlamadan önce araç içinde temizlik (paspas ve fırçayla süpürme) yaptığı, Z.Y.nin temizliği genel talimatnameler doğrultusunda, kimseden emir almaksızın bizzat kendisinin yaptığını beyan ettiği, Olay Yeri İnceleme ekibi gelmeden önce araca herhangi bir müdahalede bulunulmaması konusunda Z.Y.nin bilgilendirilmediği anlaşılmıştır. Olay Yeri İnceleme ekiplerince araç içi, koltukların altları, döşeme ve paspas altları incelenmiş; suç işlendiğine dair herhangi bir delil veya bulguya rastlanmamıştır. Park hâlindeki aracın doğusunda, kömür torbalarının yanında, mavi çöp torbası içinde müteveffaya ait olduğu öğrenilen bir çift bot, bir çift çorap, bir adet iç çamaşırı, bir adet gömlek ve bir adet pantolon (devriye kıyafeti) bulunmuş; bunlar inceleme yapılmak üzere alınmıştır. Ayrıca müteveffanın birlik içindeki eşyaları arasında da arama yapılmış; bulunan cep telefonları, müteveffanın cüzdanından çıkan sim kart ve telefon rehberi Savcılıkça inceleme yapılmak üzere alınmıştır.

15. Aynı gün saat 17.41'de, olayın meydana geldiği ileri sürülen yolda keşfe başlanmış; çevrede MOBESE ve kamera olmadığı tespit edilmiştir. Müteveffanın araçtan atıldığı yerde kol düğmesi ve kan lekesi tespit edilmiş, kan lekesinden inceleme için örnek alınmış, ayrıca yolun orta refüjünde jandarma üniformasına ait bere bulunmuştur. Olay yerinde ölçümler yapılmış; olayın emniyet şeridinde meydana geldiği, kan birikintisinin yolun kenar çizgisinin dışında, çelik bariyere 1,4 metre, kenar çizgisine 0,8 metre mesafede olduğu tespit edilmiştir.

16. Askerî Savcılık tarafından 12/10/2012 tarihinde, Jandarma Komutanlığında görevli er, erbaş ve askerî personelin ifadeleri alınmıştır.

17. Astsubay Ö.D. şüpheli sıfatıyla alınan ifadesinde; devriye görevi sırasında Organize Sanayi Bölgesi Kavşağı'nı geçerken arkasında bir ışık yansıması gördüğünü, arkasında oturan müteveffaya dönüp "*Elindeki telefon mu?*" diye sorduğunu, "*Evet.*" cevabı alınca şoförden durmasını istediğini, müteveffanın telefonu kendisine sim kartı olmaksızın teslim ettiğini, sim kartı düşürdüğünü ve bulamadığını söylediğini ifade etmiştir. Ö.D.nin ifadesine göre bu konuşmadan sonra yola devam etmişler ve 100-150 metre ilerledikten sonra müteveffa, oturduğu yerin hemen sağında bulunan aracın arka yan kapısını açarak kendini araçtan atmıştır. Ö.D. olayın çok ani geliştiğini, araçtan indiklerinde müteveffanın yüzüstü şekilde asfaltın üzerinde olduğunu, başında çizikler bulunduğunu, şoför ile birlikte iki üç denemeye müteveffayı aracın arka koltuğuna taşıdıklarını, şoförün korku ve panik içinde olduğunu gördüğü için direksiyona kendisinin geçerek destek almak amacıyla olay yerine 3 km mesafedeki karakola gittiğini ifade etmiştir. Ö.D. karakolda oyalanmadıklarını, yanına iki er aldığını, Karakol Nöbetçi Astsubayı E.K. ve Karakol Komutanı E.Ç.ye telefonla bilgi verdiğini, yanına aldığı askerlere müteveffayı hareket ettirmeden tutmalarını söylediğini ve müteveffayı konuşturmaya çalıştığını belirtmiştir. Müteveffanın konuşmalara akıcı olmayan şekilde cevap verebildiğini, kendisine "*Telefon için mi yaptın, değer miydi?*" diye sorduğunu, müteveffanın ise "*Sevgilimden ayrıldım.*" dediğini daha sonra hastaneye geldiklerini ve tedavinin başladığını, saat 01.30'da Uşak Cumhuriyet savcısını aradığını, savcının ise olaya askerî savcının bakması gerektiğini kendisine söylediğini belirtmiştir.

18. Olayın meydana geldiği aracın sürücüsü olan Z.Y. Askerî Savcılık tarafından alınan ifadesinde; devriye görevi sırasında araçtan indikleri ve komutanı bekledikleri sırada müteveffanın sürekli cep telefonu ile meşgul olduğunu, araçta giderken komutanın telefonu fark ettiğini, müteveffanın telefonu komutana verdiğini, sim kartı yere düşürdüğünü ve bulamadığını söylediğini, komutanın arka koltuğa geçerek kartı aradığını, bulamayınca oturduğu yere geçerek yola devam ettiklerini, 100-150 metre gittikten sonra müteveffanın arkada kalkarak kapıya yöneldiğini gördüğünü, hafif şekilde fren yaptığını, aracın yaklaşık 50 km hızla gittiğini, müteveffanın kapıyı açıp kendini yüzüstü yola attığını, araçtan inerek birkaç hamlede müteveffayı araca taşıdıklarını, aracı komutanın kullandığını ve karakola gittiklerini, burada birkaç dakika kalarak yanlarına Er C.B. ile A.A.yı aldıklarını ve hastaneye gittiklerini, aracı bu kez kendisinin kullandığını, yolda komutanın ve erlerin müteveffayı konuşturmaya çalıştıklarını ancak müteveffanın bir şey söylediğini duymadığını beyan etmiştir.

19. Müteveffanın hastaneye götürülüşüne refakat eden C.B. beyanında; olay saatlerinde gazinoda oturduğunu, gece santralcisinin kendisini çağırması üzerine Ö.D. ile görüştüğünü, Ö.D.nin kendisine hastaneye gideceklerini söylediğini, arabanın yanına gittiğinde müteveffanın şoförün arka koltuğunda kafası cama yaslı oturduğunu, yanına oturarak müteveffanın kafasını kendi omzuna dayadığını, kafasının arkasından kan geldiğini

gördüğünü, kendisine "*Bunu kız için mi yaptın?*" diye sorduğunu, komutanın da "*Senin derdin telefon mu yoksa kızdan ayrıldığın için mi kendini attın?*" diye sorduğunu ama müteveffanın cevap vermediğini beyan etmiştir. C.B., olaydan üç gün önce müteveffanın kendisine "*Yine ayrıldık, moralim çok bozuk kendimi öldürmek istiyorum, karakoldan gitmek istiyorum, kendimi aracın önüne atacağım.*" dediğini, durumu A.A. ile birlikte Devriye Komutanı C.E.ye bildirdiklerini ve C.E.nin müteveffayla konuştuğunu belirtmiştir. C.B., müteveffanın kız arkadaşı Z.yi çok sevdiğini, kız arkadaşıyla telefonda görüşemedikleri için sık sık tartıştıklarını ve müteveffanın bu yüzden sık sık ağladığını bildiğini belirtmiştir.

20. Müteveffanın hastaneye götürülüşüne refakat eden A.A. beyanında; olay günü nizamiye nöbetçisi olduğunu, Ö.D.nin kullandığı araçla yanına geldiğini ve kendisinden yardım istediğini, bunun üzerine araca bindiğini ve hastaneye gittiklerini ifade etmiştir.

21. Müteveffa ile aynı birlikte görevli olan askerler alınan beyanlarında özete müteveffanın çakmak gazı çektiği için Rehberlik ve Danışma Merkezi (RDM) takipli olduğunu, evli ve çocuklu bir kız arkadaşı olduğunu, karakol içinde sürekli telefonla konuştuğunu ve mesajlaştığını, komutanlara da yakalandığını, birkaç kez kendisini ağlarken gördüklerini, Astsubay Ö.D.nin müteveffaya kötü davrandığına şahit olmadıklarını ancak bir kez sabah içtimasında müteveffanın yataktan kalkmadığını, kalkmasını söyleyen Ö.D.ye hasta olduğunu söylediğini, Ö.D.nin müteveffaya yönelik olarak "*Ananız değilim, babanız değilim. Herkes işini yapacak. S...m hastalığımı, hastaysan doktora çık.*" şeklinde konuştuğunu belirtmişlerdir.

22. Askeri Savcılık tarafından tanık sıfatıyla ifadesi alınan Uşak Güre Jandarma Komutanlığı Karakol Komutanı E.Ç. olay olduğunda lojmandaki evinde bulunduğunu, saat 00.30 sıralarında Ö.D.nin kendisini arayarak İ.B.nin araçtan kendisini attığını haber verdiğini, hastaneye gitmekte olduklarını, durumunun ciddi gözüküğünü söylediğini beyan etmiştir. Hastaneye gittiğinde müteveffanın bilincinin gidip gelmekte olduğunu gördüğünü, Ö.D.ye olayın nasıl olduğunu sorduğunu, müteveffanın cep telefonunu yakaladığını anlattığını, müteveffaya bağırıp onu dövüp dövmediğini sorduğunu, Ö.D.nin böyle bir şey yapmadığını söylediğini, karakola gidince tutanak tutmayı düşündüğünü beyan ettiğini belirtmiştir. E.Ç.nin beyanına göre doktorlar sabaha karşı ameliyat kararı aldıklarında müteveffanın ailesine haber vermelerini istemiş, kendisi de sabah olduğunda Ö.D.ye müteveffanın ailesine haber vermesini söylemiştir. Sorulan soruya cevap olarak Ö.D.nin doğrudan hastaneye gitmek yerine neden önce karakola gittiğini bilmediğini, bunun anormal bir durum olduğunu ancak kendisine sorduğunda hastaneye götürürken yardım etsinler diye önce erleri almaya gittiğini beyan ettiğini söylemiştir. Müteveffanın Z. isimli kız arkadaşının olaydan sonra kendisini aradığını, müteveffanın ailesinin kendisine baskı yaptığını söylediğini beyan etmiştir.

23. Askeri Savcılık tarafından müteveffanın üzerinden ve eşyaları arasından çıkan telefon ve sim kartlar üzerinde yapılan incelemede olay günü 21.28-23.48 saatleri arasında Y.G. isimli kişiye ait bir numaradan müteveffaya mesajlar geldiği, Y.G.nin alınan ifadesinde numarayı Z.Ş. isimli arkadaşının kullandığını söylediği anlaşılmaktadır. Anılan kişinin müteveffanın kız arkadaşı olduğu ve mesaj içeriklerinin müteveffaya başka bir kişiden gelen mesajlar nedeniyle tartışmalarına yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

24. 15/10/2012 tarihinde hastanede tedavi altında iken ölen müteveffanın 23/11/2012 tarihli otopsi raporunda ölüm nedeni, künt kafa travmasına bağlı kafatası kaide kırığı ile birlikte beyin kanaması ve bu nedenle gelişen komplikasyonlar olarak belirtilmiştir.

25. Soruşturma kapsamında İstanbul Adli Tıp Kurumu Başkanlığından -özellikle müteveffanın hastaneye götürülüş zamanı da dikkate alınmak üzere- başkasına atfi kabil bir kasıt, ihmal ya da kusurun bulunup bulunmadığına yönelik bir rapor hazırlanması istenmiştir. Düzenlenen raporda, olaydan sonra asker almak için geçirilen sürenin kişinin ölümüne bir etkisi olmadığı belirtilmiştir.

26. RDM takibi hususunda alınan 17/1/2014 tarihli bilirkişi raporunda ise müteveffanın eğitim birliğinden Uşak Jandarma Komutanlığına dağıtım olduğu, psikolojik sorunlu olan ve takibi gereken personel olarak değerlendirildiği, müteveffanın birinci amiri olan M.T.nin psikolojik sorunlu erler ile RDM takibi yapılan erlere ilişkin mevzuat ve uygulama gereği müteveffanın kontrol muayene ve tedavisinin gereği gibi yapılmasını takip etmek hususunda ihmalinin olduğu, C.E.nin ise olay tarihinden birkaç gün önce kendisine diğer iki er tarafından bildirilen, müteveffanın ağlama, kaçmaya çalışma, kız arkadaşıyla yaşadığı sorunlar nedeniyle kendisini yoldan geçen araçların altına atacağını beyan etme şeklindeki durumları amirlerine bildirmemesi nedeniyle ihmalinin bulunduğu, müteveffanın silahsız olarak devriye görevine çıkarılmasında bir ihmal bulunmadığı belirtilmiştir.

27. Yürütülen soruşturma sonucunda İzmir Hava Eğitim Komutanlığı Askerî Savcılığınca 11/3/2014 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir. Kararda, müteveffanın takip ve kontrolünde ihmali bulunduğu belirtilen M.T.nin ihmali davranışı ile müteveffanın ölümü arasında doğrudan bir illiyet bağının kurulmasının mümkün olmadığı, aynı şekilde C.E.nin ihmali davranışıyla ölüm olayı arasında doğrudan illiyet bağı kurulmadığı, her ne kadar M.T., C.E., Karakol Komutanı E.Ç. ve Devriye Komutanı Ö.D. hakkında ihmal suretiyle görevi kötüye kullanma suçundan soruşturma açılmışsa da E.Ç. ile Ö.D.nin ihmali bir davranışı bulunmadığı, M.T. ve C.E.nin eylemlerinin ise disiplinsizlik boyutunda kaldığı anlaşıldığından kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

28. Başvurucunun kız arkadaşı ile yaşadığı problemler ve bu problemler nedeniyle ruhsal sıkıntı çekiyor olmasına yönelik iddiaların tanık beyanları ve mesaj içerikleri ile desteklendiği, Devriye Komutanı Ö.D.nin müteveffaya husumet beslediği ve ölümünden sorumlu olabileceği yönündeki iddiaların soyut nitelikte olduğu, yapılan soruşturma kapsamında elde edilenlerin hiçbir delille desteklenmediği, müteveffanın ölüm olayında kendisi dışında ceza hukuku anlamında kusur sorumluluğu doğuracak başka kişilerin bulunmadığı gerekçeleriyle Askerî Savcılık tarafından müteveffanın ölüm olayına ilişkin olarak kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiştir. Anılan karar başvurularda 4/4/2014 tarihinde tebliğ edilmiştir.

29. Anılan kovuşturmaya yer olmadığı kararına karşı başvurucular tarafından yapılan itiraz sonucu Ege Ordu Komutanlığı Askerî Mahkemesince, şüpheliler M.T. ve C.E. hakkında verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kaldırılarak ihmal suretiyle görevi kötüye kullanmak suçundan iddianame düzenlenmesine, şüpheli Astsubay Ö.D. hakkında ise kasten öldürme suçundan soruşturmanın genişletilmesine karar verilmiştir.

30. Soruşturmanın genişletilmesi kararı üzerine müteveffanın kıyafetleri kriminal açıdan incelenerek baş bölgesindeki yaralanmayla birlikte tekrar değerlendirilmesi için yeniden Adli Tıp Kurumuna sevk edilmiştir. Adli Tıp Kurumu tarafından hazırlanan raporda; kişideki yaralanmanın arabadan atlama, düşme veya düşürülme sonucu meydana gelmesinin mümkün olduğu ancak bunlar arasında bir ayırım yapmanın tıbben mümkün olmadığı belirtilmiştir. Soruşturmanın genişletilmesi kararı üzerine ayrıca olay günü aracın şoförü olan

Z.Y. ve hastaneye götürülme sırasında orada bulunan C.B. ile A.A.nın beyanlarının yeniden alındığı, tanıklara Ö.D. ile müteveffa arasında olay öncesinde suça konu bir eylem gerçekleşip gerçekleşmediği ve hastaneye götürülürken müteveffanın bir beyanda bulunup bulunmadığı hususlarının sorulduğu ancak tanıkların önceki beyanlarından farklı bir husus dile getirmedikleri anlaşılmaktadır.

31. 1/8/2014 tarihinde Ege Ordu Komutanlığı Askerî Mahkemesince, soruşturmanın genişletilmesine ilişkin karar uyarınca lüzum görülen hususlarda yapılan soruşturma sonucunda İzmir Hava Eğitim Komutanlığı Askerî Savcılığının 11/3/2014 tarihli kovuşturmaya yer olmadığı kararında araştırılması ve aydınlatılması gereken ve şüpheli kalan bir husus olmadığı vicdani kanaatine varıldığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığı kararına yapılan itirazın reddine kesin olarak karar verilmiştir.

32. Başvurucular, anılan kararın 20/8/2014 tarihinde kendilerine tebliğ edilmesinin ardından 9/9/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

33. M.T. ve C.E. hakkında ihmal suretiyle görevi kötüye kullanma suçundan kamu davası açılmıştır. İzmir Hava Eğitim Komutanlığı Askerî Mahkemesinin 8/7/2015 tarihli kararıyla sanıklar hakkında beraat kararı verildiği anlaşılmaktadır. Başvurucular tarafından son olarak anılan kararın Askerî Yargıtay önünde temyiz aşamasında olduğu bildirilmiştir.

34. İhmal suretiyle görevi kötüye kullanma suçundan yapılan yargılamada olayın meydana geldiği aracın şoförü olan Z.Y.nin tanık sıfatıyla beyanının yeniden alındığı, bu tarihte Z.Y.nin askerlik görevini tamamlamış ve terhis edilmiş olduğu, beyanında önceki süreçlerde anlattıklarını tekrar ettiği anlaşılmaktadır.

B. Tam Yargı Davasına İlişkin Süreç

35. Başvurucular 9/5/2014 tarihinde Milli Savunma Bakanlığına maddi ve manevi zararlarının tazmini istemiyle başvuruda bulunmuşlardır. Talebin zımnen reddi üzerine tam yargı davası açılmıştır. Manisa 2. İdare Mahkemesi 25/8/2014 tarihinde görevsizlik kararı vererek dosyayı Askerî Yüksek İdare Mahkemesine (AYİM) göndermiştir.

36. AYİM İkinci Dairesi tarafından 29/4/2015 tarihinde 4/7/1972 tarihli ve 1602 sayılı mülga Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nun 43. maddesinin birinci fıkrası doğrultusunda müteveffanın ölüm tarihi olan 15/10/2012 tarihinden itibaren bir yıl içinde davalı idareye müracaat edilmesi gerekirken başvuru tarihinin 9/5/2014 olduğu gerekçesiyle davanın süre aşımından reddine karar verilmiştir.

37. Başvurucuların karar düzeltme istemi de aynı Daire tarafından 6/1/2016 tarihinde kararın kanuna ve usule uygun olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir.

38. Anılan kararın 1/2/2016 tarihinde kendilerine tebliğ edilmesinin ardından başvurucular 2/3/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır. Başvurucuların iki ayı bireysel başvuru dosyasının birleştirilmesine karar verilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

39. 25/10/1963 tarihli ve 353 sayılı Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nun "Kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itiraz" kenar başlıklı 107. maddesi şöyledir:

"Askerî savcı tarafından verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karar, teşkilâtında askerî mahkeme kurulan kıt'a komutanı veya askerî kurum amiri ile şüpheli ve suçtan zarar görene bildirilir.

Bu karara karşı teşkilâtında askerî mahkeme kurulan kıt'a komutanı veya askerî kurum amiri ya da suçtan zarar gören, kararın kendilerine tebliğinden itibaren onbeş gün içinde kararı veren askerî savcının teşkilâtında olduğu askerî mahkemeye yer itibarıyla en yakın askerî mahkemede itiraz edebilirler. En yakın askerî mahkemenin tayininde kararsızlık olursa, bu husus Millî Savunma Bakanlığınca giderilir. İtiraz isteminde kamu davasının açılmasını haklı gösterecek olaylar ve deliller gösterilir."

40. 353 sayılı Kanun'un "İtirazın incelenmesi ve soruşturmanın genişletilmesi" kenar başlıklı 108. maddesi şöyledir:

"İtiraz üzerine askerî savcının o zamana kadar yaptığı soruşturmayı içine alan dosya, itirazı inceleyecek olan askerî mahkemeye gönderilir.

Askerî mahkeme, süre tayin ederek bir diyecği varsa bildirmesi için itiraz istemini şüpheliye tebliğ edebilir

Askerî mahkeme kararını vermek için soruşturmanın genişletilmesine lüzum görürse gereken soruşturmayı yetkili askerî savcıya yaptırabilir."

41. 353 sayılı Kanun'un "İtirazın reddi" kenar başlıklı 109. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"İtiraz süresi içinde yapılmamış veya sebep gösterilmemişse veyahut kamu davasının açılması için yeter sebepler bulunmazsa askerî mahkeme itirazı reddeder.

(Değişik ikinci fıkra: 29/6/2006-5530/35 md.) Ret kararı suçtan zarar görene; eğer itiraz, teşkilâtında askerî mahkeme kurulan kıt'a komutanı veya askerî kurum amiri tarafından yapılmış ise bu makama tebliğ olunur ve ayrıca askerî savcıya ve şüpheliye bildirilir."

42. 353 sayılı Kanun'un "İtirazın kabulü" kenar başlıklı 110. maddesi şöyledir:

"Askerî mahkeme, itirazın yerinde ve haklı olduğuna kanaat getirirse, şüpheli hakkında kamu davası açılmasının gerekli olduğuna karar verir ve evrakı yetkili askerî savcıya gönderir.

Bu karar üzerine askerî savcı soruşturma yapmaksızın iddianame ile kamu davasını açar. "

43. 1602 sayılı mülga Kanun'un "Doğrudan doğruya tam yargı davası açılması" kenar başlıklı 43. maddesi şöyledir:

"İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların Askerî Yüksek İdare Mahkemesinde dava açmadan önce, bu eylemlerin yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde yetkili makama başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri lazımdır. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde bu konudaki işlemin tebliği tarihinden ve altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren altmış gün içinde tam yargı davası açabilirler.

Görevli olmayan adli yargı mercilerine açılan tam yargı davasının görevden reddi halinde sonradan Askeri Yüksek İdare Mahkemesine açılan davalarda, birinci fıkrada öngörülen idareye başvurma şartı aranmaz."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

44. Mahkemenin 19/9/2018 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Yaşam Hakkı Kapsamında Etkili Soruşturma Yükümlülüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

45. Başvurucular, yakınlarının intihar etmesi için bir sebep bulunmadığını, müteveffanın ölümüne Devriye Komutanı Ö.D.nin kasıtlı eylemlerinin sebebiyet vermiş olabileceğini, müteveffanın olay günü giydiği kıyafetlerin kömür torbalarının arasında bulunması, aracın Olay Yeri İnceleme ekipleri gelmeden önce temizlenmiş olması ve olaydan sonra derhâl hastaneye götürülmesi yerine müteveffanın Jandarma Karakoluna götürülmüş olması gibi hususların olayı şüpheli hâle getirdiğini, etkili bir soruşturma yapılmaksızın kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verildiğini belirterek yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşler; ihlalin tespiti ve tazminat talebinde bulunmuşlardır.

2. Değerlendirme

46. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

47. Anayasa'nın 5. maddesi şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, (...) kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

48. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete pozitif ve negatif ödevler yükler (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 50).

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

49. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenlerin bireysel başvuru hakkına sahip oldukları kurala bağlanmıştır. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişi açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan ölüm olayı nedeniyle ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 41). Başvuru konusu olayda başvurucular Fatma Bildik ve Hasan Bildik müteveffanın sırasıyla annesi ve babasıdır. Bu nedenle başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır.

50. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

51. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı kapsamında devletin negatif ve pozitif yükümlülükleri bulunmaktadır. Devletin negatif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme, bunun yanı sıra pozitif bir yükümlülük olarak yine yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların gerek diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü vardır (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, §§ 50, 51).

52. Yaşam hakkı kapsamında devletin yerine getirmek zorunda olduğu pozitif yükümlülüklerin ayrıca usule ilişkin de bir boyutu bulunmaktadır. Usul yükümlülüğü, yaşanan ölüm olayının tüm yönlerinin ortaya konmasına ve sorumlu kişilerin belirlenmesine imkân tanıyan bağımsız bir soruşturmanın yürütülmesini gerektirmektedir. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek, etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 54). Bu usul yükümlülüğünün gerektiği şekilde yerine getirilmemesi hâlinde devletin negatif ve pozitif yükümlülüklerine gerçekten uyup uymadığının tam olarak tespit edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle soruşturma yükümlülüğü, devletin bu madde kapsamındaki negatif ve pozitif yükümlülüklerinin güvencesini oluşturmaktadır (*Salih Akkuş*, B. No: 2012/1017, 18/9/2013, § 29).

53. Yaşam hakkının korunması, silah altındaki bir askerin askerî makamların kontrolü altında iken *şüpheli* bir biçimde ölmesi durumunda bağımsız ve tarafsız bir şekilde etkili ve uygun resmî bir soruşturmanın yürütülmesini de gerekli kılmaktadır. Bu şekilde yaşam hakkını korumak için ihdas edilen yasal ve idari çerçevenin etkili olarak uygulanması temin edilebilecektir. Bu amaçla yürütülen araştırma ve soruşturmanın öncelikle olayların tam olarak nasıl meydana geldiğinin belirlenmesini, ikinci olarak ise sorumluların tespit edilmesini ve gerek görüldüğünde cezalandırılmasını sağlayacak nitelikte olması gerekir. Bu kapsamda yürütülen işlemler, ön soruşturma aşamasının ötesine geçmeli ve yargı aşaması da dâhil bütün süreç 17. maddenin gereklerine cevap vermelidir. Böylelikle derece mahkemeleri hiçbir durumda mağdurların yaşam hakkına, maddi ve manevi varlığına karşı yapıldığı sabit görülen saldırıları cezasız bırakmamalıdır (*Sadık Koçak ve diğerleri*, B. No: 2013/841, 23/1/2014, § 77).

54. Kasten ya da saldırı veya kötü muameleler sonucu meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin davalarda Anayasa'nın 17. maddesi gereğince devletin ölümcül saldırı durumunda sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verebilecek nitelikte cezai soruşturmalar yürütmeye yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu tür olaylarda yürütülen idari ve hukuki soruşturmalar ve davalar sonucunda sadece tazminat ödenmesi yaşam hakkı ihlalini gidermek ve mağdur sıfatını ortadan kaldırmak için yeterli değildir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 55).

55. İhmal nedeniyle meydana gelen ölüm olaylarında ise mağdurlara hukuki, idari hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması yeterli olabilir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 59). Ancak somut olay açısından yetkili ve sorumlu kişilerin muhakeme hatasını veya dikkatsizliği aşan bir ihmalinin yani olası sonuçların farkında olmalarına rağmen kendilerine verilen yetkileri göz ardı ederek olayda ortaya çıkan riskleri bertaraf etmek için gerekli ve yeterli önlemleri almama gibi bir durumun bulunup bulunmadığına karar verilmesi gerekmektedir. Çünkü bu gibi durumlarda bireyler kendi inisiyatifleriyle hangi hukuk yollarına başvurmuş olursa olsun insanların hayatının tehlikeye girmesine neden olan kişiler aleyhine hiçbir suçlamada bulunulmaması ya da bu kişilerin yargılanmaması 17. maddenin ihlaline neden olabilir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, §§ 60-62).

56. Yaşam hakkı kapsamında yürütülmesi gereken ceza soruşturmalarının amacı yaşam hakkını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve vuku bulan ölüm olayında varsa sorumluları ve sorumluluklarını tespit etmek üzere sorumluların adalet önüne çıkarılmalarını sağlamaktır. Bu, bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Anayasa'nın 17. maddesi hükümleri başvuruçulara üçüncü tarafları belirli bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı verdiği tüm yargılamaların mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma yükümlülüğü verdiği anlamına gelmemektedir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 56).

57. Soruşturmanın etkililik ve yeterlilik açısından temin adına soruşturma makamlarının olaydan haberdar olur olmaz resen harekete geçmesi ve ölüm olayını aydınlatabilecek, sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delillerin toplanması gerekmektedir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 57; *Sadık Koçak ve diğerleri*, § 94).

58. Ölüm olayına ilişkin yapılacak etkili bir soruşturma kapsamında yetkililerin tanıkların ifadelerinin alınması, bilirkişi incelemeleri ve gerektiğinde yaralanmalar ile ilgili eksiksiz ve detaylı bir rapor hazırlanmasına imkân verecek otopsinin yapılması, ölüm sebebinin objektif analizinin yapılması ve söz konusu olaylarla ilgili kanıtların elde edilmesi için mümkün olan tüm tedbirlerin alınması gibi işlemleri yapmaları gerekmektedir. Ölüm sebebinin veya olası sorumlulukların tespit edilmesini olumsuz yönde etkileyecek nitelikteki her türlü eksiklik, etkili bir soruşturma yürütülmesi açısından risk teşkil edebilecektir (*Meral Eşkili*, B. No: 2013/7586, 4/11/2015, § 89).

59. Soruşturmanın etkililiğini sağlayan en alt seviyedeki inceleme, başvuruya konu soruşturmanın kendine özgü koşullarına göre değişir. Bu koşullar, ilgili bütün olay ve olgular temelinde ve soruşturmanın pratik gerçekleri gözönünde bulundurularak değerlendirilir. Bu nedenle soruşturmanın etkililiği bakımından her olayda geçerli olmak üzere bir asgari soruşturma işlemler listesi veya benzeri bir asgari ölçüt belirlemek mümkün değildir (*Fahriye Erkek ve diğerleri*, B. No: 2013/4668, 16/9/2015, § 68).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

60. Başvuruya konu dosyanın incelenmesinden olayın gece yarısına doğru gerçekleştiği, Ö.D.nin saat 00.30'da Karakol Komutanı E.Ç.yi olaydan haberdar ettiği anlaşılmaktadır.

61. Karakol Komutanı E.Ç. tarafından saat 01.30'da Uşak Cumhuriyet savcısı aranmış, olayın askerî savcının yetkisine girdiği bilgisinin verilmesi üzerine Askerî Savcılık olaydan ancak 03.30'da haberdar edilmiştir.

62. Olayın meydana gelişinden yaklaşık üç buçuk saat sonra olayda haberdar edilen Askerî Savcılık tarafından ise olay yeri incelemesi ve keşif işlemlerine ancak saat 13.00'te başlandığı anlaşılmaktadır. Araç içinde yapılan incelemeden sonra olayın meydana geldiği yerde ise ancak 17.41'de inceleme yapıldığı görülmektedir.

63. Olay saatinden soruşturma işlemlerine başlanmasına kadar geçen yarım günlük sürede aracın ve olay yerinin koruma altına alınmadığı, delillerin korunması için gerekli talimatların verilmediği ve gerekli makul önlemlerin alınmadığı tespit edilmektedir.

64. Somut olayda soruşturma işlemlerine geç başlanması ve delillerin korunma altına alınması yönünde tedbir alınmaması nedeniyle olayın meydana geldiği aracın gerekli inceleme yapılmadan önce yıkanmasının önüne geçilememiş, varsa araçta bulunan maddi delillerin toplanması imkânsız hâle gelmiştir.

65. Müteveffanın olay günü üzerinde olan eşyaları hastaneden kimin teslim aldığı ve eşyaların neden karakol bahçesinde bulunduğu hususu da soruşturma kapsamında açıklığa kavuşturulmamıştır.

66. Soruşturma işlemleri bir bütün olarak incelendiğinde soruşturmanın etkililiğinin sağlanabilmesi için soruşturma makamlarının olaydan haberdar olur olmaz resen harekete geçmesi ve ölüm olayını aydınlayabilecek, sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delillerin toplanması gerekliliğinin yerine getirilmediği sonucuna ulaşılmaktadır.

67. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkı kapsamında devlete ait etkili soruşturma yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir.

68. Somut olayda etkili soruşturma ilkelerine aykırı hareket edildiği ve gerekli delillerin toplanmadığının da tespit edildiği dikkate alındığında dosyadaki somut verilerin yaşam hakkı kapsamında negatif yükümlülük yönünden Anayasa Mahkemesince değerlendirme yapılmasına yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu nedenle başvurucuların ileri sürdüğü negatif yükümlülüğün ihlal edildiği iddialarına ilişkin ayrıca bir değerlendirme yapılmamıştır.

B. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

69. Başvurucular; müteveffanın ölüm olayına ilişkin yürütülen ceza soruşturmasında müteveffanın intihar etmesinde ihmalleri bulunduğu gerekçesiyle bir kısım kamu görevlisi hakkında kamu davası açıldığını, intihar olayında bir kısım kamu görevlisinin ihmalinin bulunduğunu, ceza soruşturmasında alınan bilirkişi raporu içeriğinin yer aldığı kovuşturmayla yer olmadığına dair kararın tebliğ edilmesiyle birlikte eylemin idariliğini öğrendiklerini, bu tarihten itibaren süresinde başvuru yapmalarına karşın davanın süre aşımı nedeniyle reddedildiğini belirterek adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

70. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

71. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

72. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.

73. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına *adil yargılanma hakkı* ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesine göre "*değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı metne dahil*" edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesine herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu ibaresinin eklenmesinin amacının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (Sözleşme) düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır (*Yaşar Çoban [GK]*, B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 53).

74. Bu itibarla Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriği belirlenirken Sözleşme'nin "*Adil yargılanma hakkı*" kenar başlıklı 6. maddesinin ve buna ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadının da gözönünde bulundurulması gerekir (*Onurhan Solmaz*, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 22). Bu sözleşmelerden Sözleşme ile Sözleşme'yi yorumlayan AİHM içtihadındaki adil yargılanma hakkı güvencelerinden birini mahkemeye erişim hakkı oluşturmaktadır.

75. Anayasa Mahkemesi içtihadına göre de bir uyumsuzluğu mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyumsuzluğun etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelen mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün temel unsurlarından biridir (*Özkan Şen*, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

76. Başvurucuların açtığı davanın AYİM İkinci Dairesi tarafından süresinde açılmadığı gerekçesiyle reddedilerek davanın esasının incelenmemesinin başvurucuların mahkemeye erişim hakkına müdahale olduğu açıktır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

77. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*"

78. Adil yargılanma hakkının görünümülerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı, mutlak bir hak olmayıp bu hakkın sınırlandırılması mümkündür. Ancak mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin gözönünde bulundurulması gerekmektedir (*Murat Kara ve diğerleri*, B. No: 2014/6042, 9/3/2017, § 59).

79. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

80. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

81. Başvuruya konu olayda AYİM İkinci Dairesinin 1602 sayılı mülga Kanun'un 43. maddesine göre süre aşımı gerekçesiyle davanın reddine karar verdiği anlaşılmaktadır. AYİM İkinci Dairesinin bu hükme göre verdiği kararlar yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı açıktır.

(2) Meşru Amaç

82. Anayasa Mahkemesi, daha önce verdiği kararlarında idari işlem ve eylemlere karşı açılan davalarda süre koşulunun öngörülmesinin meşru amaçları olduğuna dair tespitlerde bulunmuştur (*Şeyma Kayaoğlu*, B. No: 2014/5491, 5/7/2017, §§ 45-49).

(3) Ölçülülük

83. Başvurucuların yakınının askerde intihar etmesi dolayısıyla uğradıklarını ileri sürdükleri zararın tazmini istemiyle açtıkları davada AYİM İkinci Dairesinin dava açma süresini vefat tarihinden başlatarak davayı süre aşımı gerekçesiyle reddetmesi nedeniyle başvurucuların mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı hususunun incelenmesi gerekir.

(a) Genel İlkeler

84. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturtulabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

85. Mahkemeye erişim hakkı kapsamında dava açma süresi gibi usul koşullarına ilişkin kurallar yorumlanırken ölçülülük ilkesi gözönünde bulundurulmalıdır. Buna göre bir yandan kişilerin mahkemeye erişimine engel oluşturacak aşırı şekilcilikten kaçınılırken diğer yandan da kanunla belirlenen usul kurallarının ortadan kaldırılması sonucunu doğuracak aşırı esneklikten kaçınılmalıdır. Bu durum özellikle dava açma süresinin ne zaman işlemeye başladığının açık olmadığı veya bu hususta birden fazla yorum yapma imkânının bulunduğu

durumlarda önemlidir. Mahkemeye erişim hakkı kapsamında dava açma süresinin ne zaman işlemeye başlayacağına ilişkin birden fazla yorum yapma imkânının bulunması hâlinde kişilerin mahkemeye erişimini engellemeyecek olan yorumun benimsenmesi gerekir (*Şeyma Kayaoğlu*, § 52).

86. Öte yandan bireysel başvuru yolunun ikincilik niteliği gereği ilgili mevzuatı yorumlamak derece mahkemelerinin görevi olup Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda incelediği husus, derece mahkemelerinin gerekçelerine esas yorumun ölçülü olup olmadığı ve buna göre Anayasa'da güvence altına temel hak ve özgürlükleri ihlal edip etmediğidir. Bu kapsamda dava açma sürelerinin hangi tarihte başlayacağını belirlemek Anayasa Mahkemesinin görevi olmayıp Anayasa Mahkemesi, dava açma sürelerinin başlatıldığı tarihle ilgili derece mahkemelerinin yorumlarının Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkını ihlal edip etmediğini incelemektedir (*Şeyma Kayaoğlu*, § 53).

87. Ayrıca derece mahkemesi kararlarında başvuruçuların uğradıklarını ileri sürdükleri zarar öğrendikleri veya öğrenmeleri gereken tarih hakkında hiçbir değerlendirme yapılmaksızın dava açma süresine ilişkin bazı kategorik kabul ve değerlendirmelerle davaların süre yönünden reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (*Şeyma Kayaoğlu*, § 54).

88. İdari eylem nedeniyle uğranılan zararın tazmini istemiyle açılan tam yargı davasında idarenin tazminle yükümlü tutulabilmesi için ortada idari eylem ve zarar olmalı, ayrıca zarar ile idari eylem arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Bu çerçevede eylemin idariliğinin veya yol açtığı zararın ya da illiyet bağının eylemden çok sonra anlaşıldığı veya ortaya konulabildiği durumlarda dava açma süresinin bu tarihlerden sonra başlayacağı kabul edilmektedir (*Şeyma Kayaoğlu*, § 55).

89. Söz konusu eylemlerin idariliği ve doğurduğu zarar bazen eylemin yapılmasıyla ortaya çıkarken bazen de çok sonra değişik araştırma, inceleme hatta ceza yargılamaları sonucu ortaya çıkabilmektedir. Ortaya konulacak ölüm nedeni, çoğu zaman eylemin idariliğinin ve illiyet bağının varlığının tespiti konusunda önem taşımaktadır (Benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. *Emre Çalkoğlu*, B. No: 2013/4686, 4/11/2015, §§ 64-67).

90. Bu bağlamda özellikle askerde meydana gelen ve kesin nedeni bilinmeyen olayların kaza, cinayet veya intihar olup olmadığı yapılan adli veya idari soruşturma sonucu ortaya çıktığı durumlarda ilgililerin kesin ölüm nedenini bilmeleri, takip edecekleri usul ile başvuracakları idari ve adli mercilerin belirlenmesinde bu kapsamda ilgililerin tam yargı davası açma iradeleri üzerinde belirleyici etkiye sahiptir. Söz konusu soruşturmalar ise idari veya adli makamlarca resen yürütüldüğünden soruşturma süresinin uzunluğu üzerinde genellikle davacıların bir etkisi ve soruşturma sonucunu beklemekten başka bir görevleri bulunmamaktadır (*Şeyma Kayaoğlu*, § 57).

91. Bu durum özellikle tam yargı davasının kusur veya ihmalin varlığına dayandırıldığı durumlarda önem arz eder. Yürütülen soruşturma sonucu kusur veya ihmalin varlığı tespit edildiğinde dava açma süresinin davacıların kusur veya ihmalin varlığından veya sonuçlarından haberdar olduğu ya da haberdar olması gerektiği andan itibaren başladığının kabulü gerekir (*Şeyma Kayaoğlu*, § 58).

(b) İhkelerin Olaya Uygulanması

92. Başvurucular 1602 sayılı mülga Kanun'da belirtilen dava açma süresinin mahkemeye erişim haklarını ihlal ettiği yönünde bir şikâyetle bulunmuşlardır. Başvurucular, anılan sürenin başlangıç tarihi olarak vefat tarihinin esas alınmasının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğinden şikâyet etmektedir.

93. Başvuruya konu olayda başvurucuların yakınının intiharında bir kısım askerî personelin ihmali bulunduğu soruşturma aşamasında alınan bilirkişi raporuyla anlaşılmıştır. 27/1/2014 tarihli anılan bilirkişi raporu içeriğinin kovuşturmaya yer olmadığı kararında bulunduğu ve anılan kararın 4/4/2014 tarihinde başvuruculara tebliğ edildiği anlaşılmaktadır. Başvurucular, bilirkişi raporunun alınmasının üzerinden henüz bir yıl geçmeden 9/5/2014 tarihinde idari başvuru yaparak tazminat talep etmiş ve bu talebin zımnen reddi üzerine dava açmışlardır. AYİM tarafından ise vefatın öğrenildiği tarihten itibaren zararın öğrenildiği ve bunun üzerinden de idari başvuru yapılan 9/5/2014 tarihi itibarıyla bir yıllık sürenin geçtiği belirtilerek süre aşımı bulunduğu gerekçesiyle dava reddedilmiştir.

94. AYİM İkinci Dairesi, 1602 sayılı mülga Kanun'da dava açma sürelerinin açıkça belirtilmiş olduğunu gerekçe göstererek sürenin hesabında ölümün gerçekleştiği tarihi esas almış ancak zararın idarenin kusurundan kaynaklandığının hangi tarihte öğrenilebileceği, başka deyişle başvurucular tarafından eylemin idariliğinin ne zaman öğrenildiği ya da eylemin idariliği ihtimaline ne zaman kanaat getirildiği hakkında herhangi bir açıklama yapmamıştır.

95. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi özellikle askerde meydana gelen ve kesin nedeni bilinmeyen ve dolayısıyla olayın kaza, cinayet veya intihar olup olmadığı yapılan adli veya idari soruşturma sonucu ortaya çıktığı durumlarda ilgililerin kesin ölüm nedenini bilmeleri takip edecekleri usul ile başvuracakları idari ve adli mercilerin belirlenmesinde önem teşkil etmektedir. Başvurucular tarafından da olayın intihar olduğunun ve intiharda idarenin kusuru olduğunun kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın tebliğ edilmesiyle öğrenilmesinin ardından süresi içinde başvuru yapılmış, akabinde dava açılmıştır.

96. Dolayısıyla başvuruda, olayın intihar olduğunun ve başvurucuların iddiasına göre intiharda idarenin kusuru olduğunun öğrenilmesinden sonra bir yıl içinde idari başvuru yapılarak buna uygun şekilde dava açıldığı hâlde salt uğranıldığı ileri sürülen zararın vefat tarihi itibarıyla öğrenildiği değerlendirilerek bu tarihin dava açma süresinin başlangıcı olarak kabul edilmesinin başvurucuların mahkemeye erişim hakkına yönelik katı bir yorum olduğu ve bu yorumun başvurucuların mahkemeye erişim hakkını kullanmasını aşırı derecede güçleştirdiği açıktır.

97. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Müteveffanın Kendi Eylemine Karşı Korunamaması Nedeniyle Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

98. Başvurucular ayrıca yakınlarının askerde intihar ederek hayatını kaybetmesi nedeniyle yaşam hakkı kapsamında koruma yükümlülüğünün ihlal edildiğini de ileri sürmüşlerdir.

99. Başvurucular, müteveffanın intiharında ihmali bulunduğu ileri sürülen kişiler hakkında yürütülen ceza soruşturmasının akıbeti hakkında bilgi vermemişler ve anılan süreçle ilişkin bir şikâyetle bulunmamışlardır. Başvurucuların koruma yükümünün ihlal edildiğine ilişkin iddiaları, açılan tam yargı davasının reddedilmesi yönünden ele alınmalıdır.

100. Söz konusu şikâyet ve olay açısından yaşam hakkı kapsamında etkili kabul edilebilecek bir başvuru yolu olan tam yargı davasına ilişkin Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yapılan incelemede, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği tespit edilip ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için dava dosyasının yeniden yargılama yapılmak üzere ilgili mahkemeye gönderilmesine karar verildiğinden bu aşamada başvurucuların anılan şikâyetleri yönünden ayrıca değerlendirme yapılmamıştır.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

101. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...”

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuru lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

102. Başvurucular maddi ve manevi tazminat ile tam yargı davası yönünden yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuşlardır.

103. Başvurucuların yaşam hakkı kapsamında devlete ait etkili soruşturma yükümlülüğü ile mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

104. Yaşam hakkı kapsamında devlete ait etkili soruşturma yükümlülüğünün ihlali kapsamında soruşturma aşamasında eksik bırakılan hususların telafisinin mümkün olmaması nedeniyle soruşturmanın yenilenmesinde hukuki yarar bulunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Tespit edilen mahkemeye erişim hakkının ihlaline ilişkin ise ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunduğundan kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ilgili mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

105. Yaşam hakkı kapsamında devlete ait etkili soruşturma yükümlülüğünün ihlali nedeniyle başvuruculara net 30.000 TL manevi tazminatın müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

106. Başvurucuların maddi tazminata ilişkin taleplerinin yenilenmesine karar verilen yargılama sürecinde değerlendirilecek olması nedeniyle başvurucuların maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

107. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.980 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 2.186,10 TL yargılama giderinin başvurulara müşterek olarak ödenmesine.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Yaşam hakkı kapsamında etkili soruşturma yükümlülüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı kapsamındaki etkili soruşturma yükümlülüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için -Anayasa'nın geçici 21. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (b) alt bendi gereğince- yetkili idari yargı merciine GÖNDERİLMESİNE (Karar, AYİM İkinci Dairesinin 29/4/2015 tarihli ve E.2014/1520, K.2015/721 sayılı kararıyla ilgilidir),

D. Başvurulara net 30.000 TL manevi tazminatın müştereken ÖDENMESİNE, diğer tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 206,10 TL harç ve 1.980 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 2.186,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCULARA MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/9/2018 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Burhan ÜSTÜN

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Serruh KALELİ

Üye
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Kadir ÖZKAYA